

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Гнідик Ірини Ігорівни

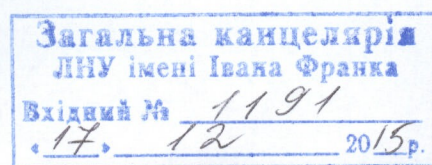
“Початки та розбудова греко-католицької церкви у США (кінець XIX – початок XX ст.)”,

представлену на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – всесвітня історія

Рік, що завершується, позначений славним ювілеєм – 150-річчям від дня народження видатного українського церковного та суспільного діяча Андрея Шептицького. Ювілейний рік дав поштовх для багатьох досліджень та публікацій з історії діяльності Митрополита Андрея та греко-католицької церкви. Серед них і дисертаційне дослідження Ірини Гнідик з історії виникнення та розбудови греко-католицької церкви у США.

Добре відомо, що до процесу побудови Церкви у США особисто Митрополит Андрей Шептицький доклав великих зусиль. Існують праці про діяльність Митрополита, значна за обсягом церковна література, дослідження світських істориків.

Тема представленої дисертаційної роботи є актуальною і необхідною для відтворення повної історії української північноамериканської еміграції. Адже Церква завжди виступала основним чинником збереження української самосвідомості на чужині, що врешті дозволило витворитись на еміграції потужним українським анклавом, які завжди виступали оплотом демократичних ідеалів й цінностей нашого народу. Розкриття обраної проблеми сприяє глибшому розумінню суспільно-політичних процесів, що відбувались в середині української спільноти США, дозволяє виявити характерні риси повсякденного життя української діаспори, рушійні сили українського просвітництва, однією з яких є Греко-Католицька Церква (далі – ГКЦ).

У вступній частині дисертації сформульовані й визначені мета та завдання дослідження, обґрунтована структура роботи. Структура дисертації виглядає логічною і послідовною (від початків формування церковних парафій, набуття ними канонічно-правового статусу, до аналізу внутрішнього становища ГКЦ). Чіткими і слушними є хронологічні рамки – від 1884 року, часу заснування першої парафії, до 1914 року, часу надання греко-католицькому єпископу Сотеру Ортинському повної єпископської влади і отримання церквою статусу повноправної дієцезії.

При написанні дисертаційного дослідження авторка використовувала як загальнонаукові методи, так і спеціальні – проблемно-хронологічний, порівняльно-історичний, просопографічний та інші. Комплексне застосування різноманітних методик дослідження уможливило дисертантці провести добротний аналіз архівних документів, опублікованих джерел, наукових праць тощо. Втім підрозділ, присвячений аналізу методологічних основ дисертаційного дослідження відзначається певною нерівномірністю. Зокрема, дисертантка детально пояснює, в який спосіб і з якою метою нею були використані загальнонаукові методи (с.25-26). Однак сутність і доцільність застосування окремих спеціальних історичних методів пояснена не до кінця зрозуміло, зокрема щодо методів соціальної психології (с. 28), а також запозиченої методики Бориса Гудзяка (с. 30).

У першому розділі дисертації проведений історіографічний аналіз проблеми, наведені джерела та розкрита методологія дослідження. Авторка справедливо вказує на схематизм, науково-популярний характер діаспорних довоєнних видань про українців в Америці, де лише частково висвітлена історія греко-католицької церкви (стор.10, 11).

Позитивної стороною історіографічної частини є аналіз робіт американських учених. У більшості з них греко-католики згадуються лише принагідно, що свідчить про певну малообізнаність американського суспільства з релігійним життям українців та життям української діаспори загалом.

Погоджуємось з авторкою дисертації щодо високої оцінки робіт Джеральда Фогарті – спеціаліста з історії американського католицизму, який висвітлив взаємовідносин американської католицької ієрархії та східних католиків у досліджуваній період (стор.12).

У царині сучасної історіографії проблеми авторка, цілком слушно, виокремлює та аналізує монографію священника Івана Кащака “Митрополит Андрей Шептицький і постання Української Католицької Церкви в Сполучених Штатах Америки”, де відтворено основні віхи становлення ГКЦ на паралелі з діяльністю Митрополита.

Викликає подив факт відсутності в історіографічному аналізі ґрунтовної статті, яка задає тон у сучасних дослідженнях в цьому напрямку. Маємо на увазі статтю наукового керівника дисертантки, професора Степана Качараби (Качараба С. Греко-Католицька Церква у США наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.: проблеми становлення / Степан Качараба // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – 2012. – № 21. – С. 361-368.).

Дисертаційне дослідження відзначається репрезентативною джерельною базою. Особливо слід звернути увагу на широке залучення дисертанткою архівних матеріалів. Дисертантка насамперед використала документи з фондів Центрального державного історичного архіву України у Львові, зокрема: Особовий фонд митрополита Андрея Шептицького (Ф. 358.). Уведені в науковий обіг архівні документи, праці перших греко-католицьких священників, діаспорних істориків і значної кількості малотиражної емігрантської періодики дозволили детальніше розглянути місійну та душпастирську працю перших уніатських отців-місіонерів у США. На нашу думку, варто було б ширше залучити такий специфічний вид джерел як епістолярії та мемуари (листи та спогади емігрантів), які дали б можливість дослідити рецепцію процесів становлення ГКЦ їх безпосередніми учасниками.

У другому розділі дисертації вивчається історія формування організаційної структури Греко-Католицької Церкви у США. Тут аналізуються дві визначальні проблеми – національно-релігійну ідентифікацію української еміграції у США та історію виникнення парафій й розбудову церковної інфраструктури. Дисертантка кваліфіковано аналізує статистичні джерела. Вона слушно наголошує на контраверсійності багатьох кількісних показників, що характеризують життя української спільноти у США, а особливо тих, що стосуються національно-релігійної ідентифікації українських емігрантів (с. 40-43).

Різноманіття статистичних інформацій з одного боку ускладнює, а з іншого – розкриває різні грані та аспекти досліджуваної проблеми. На нашу думку, авторка цілком впоралася із завданням і склала цілісну картину історії формування організаційної структури УГКЦ.

У третьому розділі дисертації Ірина Гнідик проаналізувала правову основу розбудови церкви – “Канонічно-правовий статус ГКЦ у США”. Центральною була проблема врегулювання ієрархічних питань між духовенством двох гілок Католицької Церкви на конкретній території. При цьому кожна сторона мала свої історично та традиційно обумовлені особливості та права (зафіксовані церковними документами) і, відповідно, протилежні бачення з приводу церковної юрисдикції. Дисертантка вірно підмітила, що велика еміграційна хвиля греко-католиків серйозно розхитала закоренілий церковно-організаційний порядок американської римо-католицької ієрархії. Греко-католицькі парафії ставали центром не лише духовного, а й національного, громадського, освітнього та культурного життя еміграції. За таких обставин щоразу гостріше наростала потреба створення окремої єпархії та призначення очільника. Приїзд до США новопризначеного єпископа Сотера Ортинського у 1907 р. став переломним моментом.

Дисертантка переконливо доводить, що у результаті активної церковної розбудови та візиту митрополита А. Шептицького до США у 1910 р.

відбулися позитивні зміни у ставленні американського суспільства та ієрархії до греко-католицького обряду.

У заключному, четвертому розділі рецензованої роботи проаналізовані внутрішні та зовнішні чинники становлення ГКЦ у США. Докладно висвітлені у дисертації ідеологічні орієнтації й політичні розбіжності між галицькими та закарпатськими емігрантами. На підставі аналізу історичних джерел дисертантка продемонструвала як різні національно-ідеологічні ідентифікації та відчуження між двома групами української еміграції ускладнювали процес консолідації українських переселенців як в організаційному, так і в церковному плані (стор.126 і далі).

На значному джерельному матеріалі Ірина Гнідик аналізує таке малодосліджене явище у церковній історії яке носить назву “американська схизма” (перехід частини вірян на православ’я). Авторка детально аналізує історичні передумови процесу відходу великої кількості вірних від греко-католицького обряду та наголошує, що цьому сприяло поширення ідей москвофільства та панславізму в емігрантському середовищі та активна наступальна політика Російської православної церкви (С. 148-162).

Загалом, дисертаційна робота І. Гнідик відзначається науковим і логічним стилем викладу матеріалу, є цілісним та самостійним дослідженням. Висновки, до яких доходить авторка, базуються на дослідженні великої кількості джерельних матеріалів, є оригінальними та добре аргументованими.

Дисертаційна робота Ірини Гнідик не позбавлена окремих недоліків.

1. Так, на нашу думку, більшу увагу у дослідженні слід було звернути на культурно-просвітницьку діяльність греко-католицького духовенства у США.
2. Значно підсилив би дисертаційну роботу порівняльний аналіз діяльності окремих парафій ГКЦ.
3. Не отримали у дисертації питання взаємодії єпископа Сотера Ортинського з римо-католицьким єпископатом США.

Вказані зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи Ірини Гнідик. Основні положення та висновки дисертації знайшли відображення у семи статтях, з яких п'ять опубліковані у виданнях, що входять до переліку ДАК України. Зміст автореферату кандидатської дисертації відповідає змісту наукового дослідження.

Це дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота Гнідик Ірини Ігорівни “Початки та розбудова греко-католицької церкви у США (кінець XIX – початок XX ст.)”, яка представлена на здобуття наукового ступеня відповідає встановленим вимогам, а її автор заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – всесвітня історія.

Доцент кафедри світової історії
нового та новітнього часу
Українського католицького університету
кандидат історичних наук, доцент

Питльована Л.Ю.

Підпис доцента кафедри світової історії нового та новітнього часу
Українського католицького університету
кандидат історичних наук, доцента Л.Ю. Питльованої стверджую:

Менеджер з персоналу Радия В.М.

